

CARL SNYDER: *Business Cycles and Business Measurement*. Macmillan Company, New York 1927, 326 S.

Som bekendt findes der i U. S. A. en Skole inden for Økonomien, der sværger til numeriske Angivelser som det eneste Middel, hvorved Resultater af praktisk Betydning kan naas inden for det økonomiske Forskningsomraade.

Det foreliggende Arbejde er karakteriseret ved at sige, at Forf. bekender sig som en fanatisk Tilhænger af denne Sekt. Dette fremgaar med al Tydelighed allerede af Titelbladet, dels ved Undertitelen: „Studies in quantitative economics“, dels ved følgende Citat efter Lord Kelvin: „Almost all the great discoveries in science have been but the rewards of accurate measurement¹⁾, and the patient, long continued labour in the minute sifting of the numerical results“.

Dertil kommer yderligere, at Værket dedicerer til Wesley C. Mitchell og Warren M. Persons, der forsynes med Prædikaten: „Pioneers in the quantitative study of business cycles“. Endelig findes paa 3die Side et interessant Citat, som jeg senere skal komme tilbage til, efter Stifteren af den „politiske Aritmetik“, Sir William Petty.

Dette er en Optakt, som ikke er til at tage Fejl af. Spørgsmaalet er nu, hvad det reelle Indhold af denne Bog er, og hvilket Formaal den har. Dette Spørgsmaal kan bedst besvares ved at nævne, at Værkets femte Kapitel, der bærer Titlen: „A new measure of the volume of trade“, er ganske dominerende, det fylder 64 af Bogens 236 Tekstsider, og fjerde Kapitel er saa nøje knyttet hertil, at det i Virkeligheden godt kunde være rubriceret under samme Emne.

Det, Bogen gaar ud paa, er da i Hovedsagen at finde en ny Maalestok for Konjunkturbevægelserne eller som det hedder paa Engelsk „the business cycle“, og dette Begreb definerer Forf. S. 54 som „these recurring wavelike interruptions to the normal growth“. Altsaa man ser bort fra Langtids Bevægelsen, „the secular trend“ og fra de aarlig genkommende Bevægelser (seasonal movements), og de Bevægelser i den økonomiske Virksomhed, der da bliver tilbage, er „the business cycle“.

Det er nu Forf.s Ambition ikke blot at finde disse Bevægelser skiftende Retning, men deres Omfang, og dette mener han at have fundet ved, hvad han kalder en „index of the volume of trade“.

¹⁾ Udhævet her.

CARL SNYDER: *Business Cycles and Business Measurement*. Macmillan Company, New York 1927, 326 S.

Som bekendt findes der i U. S. A. en Skole inden for Økonomien, der sværger til numeriske Angivelser som det eneste Middel, hvorved Resultater af praktisk Betydning kan naas inden for det økonomiske Forskningsomraade.

Det foreliggende Arbejde er karakteriseret ved at sige, at Forf. bekender sig som en fanatisk Tilhænger af denne Sekt. Dette fremgaar med al Tydelighed allerede af Titelbladet, dels ved Undertitelen: „Studies in quantitative economics“, dels ved følgende Citat efter Lord Kelvin: „Almost all the great discoveries in science have been but the rewards of accurate measurement¹⁾, and the patient, long continued labour in the minute sifting of the numerical results“.

Dertil kommer yderligere, at Værket dedicerer til Wesley C. Mitchell og Warren M. Persons, der forsynes med Prædikaten: „Pioneers in the quantitative study of business cycles“. Endelig findes paa 3die Side et interessant Citat, som jeg senere skal komme tilbage til, efter Stifteren af den „politiske Aritmetik“, Sir William Petty.

Dette er en Optakt, som ikke er til at tage Fejl af. Spørgsmaalet er nu, hvad det reelle Indhold af denne Bog er, og hvilket Formaal den har. Dette Spørgsmaal kan bedst besvares ved at nævne, at Værkets femte Kapitel, der bærer Titlen: „A new measure of the volume of trade“, er ganske dominerende, det fylder 64 af Bogens 236 Tekstsider, og fjerde Kapitel er saa nøje knyttet hertil, at det i Virkeligheden godt kunde være rubriceret under samme Emne.

Det, Bogen gaar ud paa, er da i Hovedsagen at finde en ny Maalestok for Konjunkturbevægelserne eller som det hedder paa Engelsk „the business cycle“, og dette Begreb definerer Forf. S. 54 som „these recurring wavelike interruptions to the normal growth“. Altsaa man ser bort fra Langtids Bevægelsen, „the secular trend“ og fra de aarlig genkommende Bevægelser (seasonal movements), og de Bevægelser i den økonomiske Virksomhed, der da bliver tilbage, er „the business cycle“.

Det er nu Forf.s Ambition ikke blot at finde disse Bevægelser skiftende Retning, men deres Omfang, og dette mener han at have fundet ved, hvad han kalder en „index of the volume of trade“.

¹⁾ Udhævet her.

For dem, der under Fremstillingen af et Emne ønsker hele Tiden at have rede paa, hvad det egentlig drejer sig om, vil det være nødvendigt at søge at klare sig det Spørgsmaal, hvad der egentlig skal forstaas ved „the volume of trade“. Forf. mener aabenbart, at Udtrykket definerer sig selv, idet han ikke noget Sted byder paa nogen egentlig Definition. Tager man Udtrykket bogstaveligt, synes det at maatte tydes som den samlede Handelsomsætning enten udtrykt i Stykantal, Vægtenheder eller i Pengeenheder af konstant Værdi. Det, der skulde maales, skulde da være Forandringerne i den samlede Omsætning til forskellige Tidspunkter.

Denne Definition maa imidlertid føre til, at den Omstændighed, at der paa Børsen sker en meget hastig Omsætning af eksisterende Værdipapirer eller Varer f. Eks. ved, at en Vognladning Korn istedet for 1 Gang omsættes 20 Gange undervejs fra Produktionsstedet til Udførselshavnen, vilde forøge „the volume of trade“ meget stærkt, medens en meget langsom Omsætning vilde føre til en tilsvarende Nedgang i Handelsvolumen. Endvidere vilde Udstykning af bestaaende Virksomhed betyde en Opgang, og Koncentration en Nedgang i Handelsvolumen.

At gøre sig alt muligt Besvær med at maale noget saa formelt, synes imidlertid saa absurd, at man vanskelig kan tænke sig, at nogen vil beskæftige sig dermed. Ikke desto mindre synes det netop at være dette Maal, Forf. har sat sig.

Dette fremgaar for det første deraf, at Forf. gentagne Gange nævner, at hans Bestræbelser gaar ud paa ved Konstruktionen af Indekset at faa Repræsentanter for alle Arter af økonomiske Transaktioner; og dernæst ses det af de Lister, han opstiller over de Komponenter, der indgaar i hans Indeks.

Komponenterne inddeles i fem Grupper, nemlig 1) productive activity, 2) primary distribution, 3) distribution to consumers, 4) general business activity, 5) financial activity. Disse er igen inddelt i 28 Undergrupper, af hvilke to indeholder ikke mindre end hver 15 Grupper.

Blandt Undergrupperne skal eksempelvis nævnes „shares sold on New York Stock Exchange, new life insurance, real estate transfers and advertising“.

Disse Grupper og Undergrupper forsynes nu med Vægt efter Forfatterens bedste Skøn, og paa Grundlag heraf dannes saa det Gennemsnit, der angiver Handelsvolumen til de forskellige Tidspunkter. Det saaledes konstruerede Indeks over

Handelsvolumen anser Forf. selv for at være „an accurate picture of the total volume of trade of the country“.

En Statistiker vilde føle sig overordentlig utryg ved at give et fælles Udtryk for Bevægelserne i alle disse mangeartede Talserier, hvorom her er Tale. Denne Utryghed vilde vokse ved Tanken om, at de observerede Tal ikke i eet Tilfælde kan benyttes, som de er, men at de alle maa korrigeres i en eller anden Henseende: nogle for „secular trend“ og Sæsonsvingninger, andre for Forandringer i Pengeværdien eller alle tre Dele. Naar dertil yderligere kommer, at Tallene kun i enkelte Tilfælde omfatter hele det paagældende Fænomenomraade, men kun er Repræsentanter og saaledes allerede af den Grund er behæftet med Fejl, saa ved jeg ikke, om det overhovedet vilde være muligt at finde nogen samvittighedsfuld moderne Statistiker, der vilde tillægge et saadant Fællesudtryk nogen Betydning.

Selv om man nemlig anvender nok saa indviklede matematiske Formler, beror jo dog de Korrektioner, Tallene har været underkastet, til syvende og sidst paa et mere eller mindre godt Skøn, og Resultatet maa nødvendigvis blive af en saa tvivlsom Karakter, at det maa undre, at en Økonom af den kvantitative Skole, der foregiver at stille strengere Krav om videnskabelig Eksakthed end andre Økonomer, og som ikke vil anerkende Brugbarheden af Deduktion af den ene eller den anden Art ved Drøftelsen af økonomiske Spørgsmaal, men stiller Krav om nøjagtige numeriske Angivelser, kan føle sig tilfredsstillet af saadanne Resultater.

Helt uden Tvivl har Forf. dog heller ikke været, men han klarer Situationen paa en for en „kvantitativ“ Økonom ejendommelig Maade. Under Drøftelsen af Indeksets forskellige Komponenter maa han naturligvis indrømme, at selv om der kan paavises en vis Overensstemmelse mellem dem, har de dog praktisk talt alle hver deres særegne Bevægelser baade i Omfang og Tid. Han trøster sig imidlertid med (se S. 180), at de Serier, der efter „good theory“ skulde stemme overens, ogsaa gør det.

Forf. synes ogsaa at tage det som et Vidnesbyrd om Indeksets Rigtighed, at det ikke viser saa store Udsving som visse af dets Komponenter, og det er naturligvis ogsaa rigtigt, at vil man have et Fællesudtryk for Totalomsætningens Variationer, saa kan man være sikker paa, at man er kommet Sandheden nærmere ved at vælge et Udtryk, der ligger mellem de højeste og de laveste Udsving. Men dermed er dog ikke

sagt, at den Kurve, Forf. kommer til paa den omtalte Maade, er den rigtige.

Den gamle Adam — d. v. s. apriori Metoden — stikker Hovedet frem flere Steder, saaledes Side 83, hvor Forf. søger at sandsynliggøre, at hans Indeks over Handelsvolumen netop har ramt det rigtige; det hedder her som Begrundelse, at „the best single barometers available show about the same amplitude“¹⁾. Det samme gælder Side 138, hvor det drejer sig om at danne et Indeks for „det almindelige Prisniveau“, som han vil bruge til at eliminere Prisforskydningernes Betydning fra de Talserier, der indgaar i hans „volume of trade“ Indeks. Dette Prisindeks sammensættes af en Række forskellige Komponenter (se nedenfor), og Valget af Vægte melder sig ogsaa her og klares, ved at han forsøger sig frem, indtil han finder et Udtryk, der svarer til, hvad han ønsker.

Forf., der sværger til nøjagtige empirisk fundne Data, støtter sig altsaa her til saadanne Maal for de paagældende Fænomeners Bevægelser, som Teorien har opstillet. Istedet for ad empirisk Vej at verificere en ubevist Teori, bruger han denne Teori som Middel til at „bevise“ Rigtigheden af det „empirisk“ vundne Resultat. I Betragtning af Forf.s Udgangspunkt er dette en højst ejendommelig Fremgangsmaade.

Desuden opstaar det Spørgsmaal jo af sig selv, hvorfor han egentlig vil lave „a new measure of the volume of trade“, naar man allerede ud fra teoretiske Betragtninger har fundet et andet Maal, som han tillægger en saadan Betydning, at han kræver, at det ny Maal skal stemme overens dermed.

Det er i det hele taget noget, man flere Gange lægger Mærke til ved Gennemlæsning af denne Bog, at Forfatteren opstiller visse Teorier og indretter de statistiske Data, saa Resultatet stemmer overens hermed. Dette kommer f. Eks. stærkt frem ved Fastsættelsen af den Vægt, der skal tillægges de enkelte Komponenter i „the volume of trade index“²⁾. Enhver vil forstaa, hvor megen Plads der her er for Vilkaarlighed. Man kan i og for sig ikke bebrejde Forf., at han her prøver sig frem, indtil han faar en Vægtfordeling, der giver et fornuftigt Resultat, men hvor bliver saa Respekten for Talene af?

De Data, paa hvilke Forf. opbygger sit Indeks, er kun

¹⁾ nemlig „bank debits to individual account“. Ved dette Udtryk forstås alle Beløb, der debiteres Bankkundens Konto, altsaa hovedsagelig trukne Checks.

²⁾ Se f. Eks. S. 138.

til Raadighed for nogle faa Aar; ikke desto mindre fører han dog sit Indeks ca. 50 Aar tilbage i Tiden. Han finder nemlig, som foran nævnt, at der er ret god Overensstemmelse mellem det konstruerede Indeks og „bank debits“, som han iøvrigt ud fra teoretiske Betragtninger anser for at være en god Maalestok for Handelsvolumen. Oplysninger om „debits“ findes imidlertid ogsaa kun for en forholdsvis kort Aarrække, men han gør nu gældende, at „clearings“ i alt væsentligt maa antages at variere som „debits“, og om clearings haves Oplysninger langt tilbage i Tiden. Han finder nu Forholdet mellem de to Serier i den Tid, Oplysninger om begge haves, og multiplicerer saa clearings i Resten af Perioden med dette Forhold, og det udkomne skulde da være lig „debits“.

Mod denne Fremgangsmaade kan der rejses berettiget Kritik, men det maa dog indrømmes, at man ad denne Vej kan faa et Fingerpeg angaaende Handelsvolumens Variationer; kun vil der ikke være nogen Anledning til at multiplicere med det ovennævnte Forhold, da man ved saa grov en Metode lige saa vel kan anvende clearings, som de er. Stiller man imidlertid, saaledes som Forf., Krav om nøjagtige numeriske Resultater, er Metoden fuldkommen umulig.

Men selv om man nu var istand til at konstruere et Indeks, der med tilstrækkelig Tilnærmelse angav Omfanget af Bevægelserne i Handelsvolumen, saa rejser der sig det Spørgsmaal, om Oplysning om dette Forhold har nogen som helst Interesse. Naar man studerer Konjunkturbevægelserne, kan der være Tale om forskellige Formaal. Der er for det første den rene Erkendelsestrang, hvor selve Oplysningen bliver et Maal i sig selv; her kan den samlede Sum af økonomiske Transaktioner naturligvis være et Objekt saavel som noget andet. I Almindelighed gaar ens Forskerstræben imidlertid ud paa at studere et Fænomen som et Led i en Aarsagskæde, og idet man udreder Aarsagssammenhængen, bliver der Mulighed for at øve Indflydelse paa de paagældende Fænomener.

Med Hensyn til Konjunkturbevægelserne kan der f. Eks. være Tale om at søge Midler til at bekæmpe dem eller deres eventuelle skadelige Virkninger; det sidste f. Eks. ved at forudsige dem, saa Folk kan indrette sig bedst muligt derefter.

Opnaaelsen af det førstnævnte Formaal er der næppe mange, der vier deres Interesse. Af den omfangsrige Literatur om Konjunkturbevægelser er det i al Almindelighed Udredelsen af Aarsagssammenhængen, der tilstræbes, og det endda med tydeligt Henblik paa de to nævnte rent praktiske Opgaver.

Der er ogsaa nok, der tyder paa, at Forf. af den foreliggende Afhandling mener at tjene praktiske Formaal. Ikke desto mindre vil det ikke være muligt at indse, hvad man egentlig kan bruge dette „volume of trade“ Indeks til. Noget om Aarsagen mellem de forskellige Konjunkturfænomener siger det ikke; vil man vide noget herom, maa man i hvert Fald studere dets Komponenter. Forudsigelse af Konjunkturerne paa Grundlag af dette Indeks vil man naturligvis heller ikke kunne foretage, idet det jo i sig selv skal være et samlet Udtryk for Konjunkturbevægelserne. Forf. udtrykker iøvrigt i Bogens sidste Kapitel en stærk Skepsis og Kritik over for Konjunkturforudsigelser.

Hvis man imidlertid kunde betragte det paagældende Indeks som en fuldkommen Beskrivelse med Hensyn til Kvalitet eller Kvantitet af et enkelt Moment af Vigtighed ved Konjunkturforskningen, burde man være fuldt tilfreds. Hvis nogen f. Eks. kunde klarlægge, hvorledes „Nationalindkomsten“ varierede gennem en længere Periode, saa vilde Belysningen af dette ene Moment være af den allerstørste Betydning for Løsningen af flere vigtige Problemer inden for Konjunkturforskningen.

Der er ogsaa adskilligt, der tyder paa, at Forf. har tænkt sig noget saadant. Der har ofte inden for Konjunkturforskningen været gjort Forsøg paa at bestemme „Produktionsvolumen“. Begrebet opfattes imidlertid for snævert, idet man til Produktion kun henregner Fremstillingen af materielle Genstande. Handelen og en Række andre Virksomheder, der bidrager til at skabe Realindkomst, falder saaledes ganske udenfor. Tanken hermed er formentlig den, at man skal vogte sig for at hæfte sig for meget ved Værdiforøgelsen, idet denne kan skyldes — og for en stor Del skyldes Prisstigning.

Man kan nu tænke sig, at det er som Reaktion mod denne Fremgangsmaade, at Forf. vil lave et Indeks, der omfatter al økonomisk Virksomhed, og ved at dividere de i Værdi udtrykte Komponenter af Indekset med et Prisindekstal, mener han at have undgaaet den Fare, Værdien ellers indeholder som Maal for Omfanget af den økonomiske Virksomhed. Det er altsaa sandsynligt, at det, han vil maale, alligevel er „Nationalindkomsten“.

Det er imidlertid indlysende, at han kun undgaar Scylla for at falde i Gabet paa Karybdis. Vel er det urigtigt at betragte det, man kalder Spekulation, for „unyttig“, men det er dog klart, at man ikke kan benytte de saakaldte spekulative

Omsætnings Værdi som noget Udtryk for deres økonomiske Betydning. Ikke desto mindre indgaar ikke alene Værdien af omsatte Aktier paa Børsen, men ogsaa saadanne Ting som omsat fast Ejendom og de til Reklame udgivne Penge. Det turde være indlysende, at noget eksakt Udtryk for den økonomiske Virksomheds Resultat i Form af samfundsmæssig Indkomst kan ikke findes paa den Maade.

Stiller man Krav om nøjagtige numeriske Resultater, er Opgaven fuldkommen uløselig. Hvis man derimod vil nøjes med en grov Tilnærmelse, synes den naturlige Vej at være at benytte Indkomststatistiken. Ganske vist er Indkomstbegrebet ikke vel defineret, og selv om man lader sig nøje med en i og for sig utilfredsstillende Definition, saaledes at man kun faar en Del — men dog langt den overvejende Del af Indkomsterne med, vil de foreliggende statistiske Oplysninger i alle Lande være utilstrækkelige, men der er Mulighed for Forbedring, og i de Lande, hvor der stilles rigelige Midler til Raadighed til statistiske Formaal, er her en Opgave, der fortjener Opmærksomhed i Fremtiden.

Et andet Middel til at opnaa et godt Fingerpeg angaaende den økonomiske Virksomheds Omfang, er Arbejdsløshedsstatistiken; den lider i de fleste Lande af meget alvorlige Mangler, men kan overalt forbedres.

Den Fremgangsmaade, Forf. af det foreliggende Værk overalt anvender, synes mig fra ethvert Synspunkt at være den daarligst mulige. Overalt søger han at udtrykke det, han vil, ved at kombinere et stort Antal dels af hinanden afhængige dels heterogene Serier af Talværdier til et Fællesudtryk (Eksempler: Produktionen af visse elementære Raavarer, Antallet af Jernbanevognladninger, Omsætningen af Aktier paa New York Børs og clearings).

Det, Konjunkturforskningen har Brug for, er formentlig ikke saadanne samlede „Udtryk“, der i Virkeligheden ikke er Udtryk for noget som helst; det gælder snarere om en indgaaende Undersøgelse af den enkelte Vare eller den snævre ensartede Varegruppe.

Derved kan man eventuelt gøre Forskningen nyttig for Producenterne og Forbrugerne af de paagældende Artikler. Man vil ogsaa ad denne Vej lettere kunne kaste Lys over Aarsagssammenhængen mellem de forskellige Fænomener og derved eventuelt muliggøre en fornuftig Indgriben til Udjævning af Konjunkturbevægelserne, hvis dette findes ønskeligt.

Foruden om Bogens Hovedafsnit er der Anledning til at

gøre et Par Bemærkninger om de to korte Kapitler, der behandler henholdsvis Priserne og Konjunkturbevægelserne og Rentefoden og Konjunkturbevægelserne.

Forf. kommer til det Resultat, at hvad han kalder „the general price level“ i yderst ringe Grad viser periodiske Bevægelser. Dette overraskende Resultat naas derved, at Forf. som ovenfor nævnt konstruerer sit „general price level“ Indeks som et vejet Gennemsnit af forskellige andre Indekstal, nemlig forskellige engros Prisindekstal, Indekstal for Lønninger, herunder Lønninger til Lærere og Kontorfolk, forskellige Indices for Leveomkostningerne samt Husleje.

Da nogle af disse Priser er bundne af forholdsvis lange Kontrakter, medens andre bevæger sig meget langsomt (Detailpriser) og derfor eventuelt har Bevægelser i modsat Retning af f. Eks. engros Priserne, er det forstaaeligt, at der ad denne Vej kan fremkomme en næsten jævn Kurve.

Nu skal det indrømmes, at der altid maa knytte sig en vis Usikkerhed til Begrebet „det almindelige Prisniveau“, men skal dette Begreb overhovedet have nogen Mening, maa man i hvert Fald udelade alle Priser, der er bundet ved Kontrakter. Huslejens Højde i et givet Øjeblik afgiver ikke noget Bidrag til Maaling af det almindelige Prisniveau paa det paagældende Tidspunkt. Det samme gælder Lønnen til maanedse- eller aarslønnede „Arbejdsfolk“. Løse Arbejdere, hvis Løn er fastsat ved Overenskomst for en længere Periode, maa ogsaa falde udenfor, og selv hvor Lønnen ikke er saaledes fastsat, vil Lønsatserne i Almindelighed bevæge sig meget langsomt.¹⁾ Tilbage bliver engros og en detail Priserne.

De sidste bevæger sig langsomt, og Udsvingene er formentlig afsvækket derved, at Detailisten undertiden bærer et Tab under engros Prisernes Stigen og tager en ekstra Fortjeneste under deres Fald, og man forstaar derfor vel, at Storhandelens Priser sædvanlig har været anvendt som Maalestok for det almindelige Prisniveaus Bevægelser. Det er naturligvis altid vilkaarligt, hvad man vil vælge til at udtrykke et saa vagt Begreb, men af de foranstaaende Bemærkninger vil fremgaa, at skal man overhovedet kunne tillægge dette Begreb nogen Betydning, kan man i hvert Fald ikke udtrykke det, som Forf. gør.

¹⁾ Der kan forøvrigt anføres en Række særdeles gode Grunde mod overhovedet at lade Arbejdslønnen udgøre en Komponent, naar man vil udtrykke det almindelige Prisniveau.

Hvad nu angaar Rentefoden, da konkluderer Forf., at denne er uden nævneværdig Indflydelse paa Konjunkturbevægelserne. Rentefodens Bevægelser synes mere at være en Følge af Bevægelserne i den økonomiske Virksomheds Omfang end en Aarsag til disse, og han glemmer ikke at paa-pege, hvilken Betydning denne Konklusion maa have for Spørgsmaalet om at stabilisere det økonomiske Liv ved Hjælp af Diskontoændringer (Se S. 227 og 229 nederst).

Forf.s forudgaaende Argumentation er imidlertid meget svag. Den saakaldte kvantitative Metode aabenbarer her sine uheldige Sider. Forfatteren anfører nemlig nogle skønsmæssige og derfor meget unøjagtige Tal for Størrelsen af den laante Kapital i de forskellige Anvendelser og sammenligner disse med Variationerne i Rentesatserne, som gælder for disse forskellige Anbringelser. Han finder nu, at for den overvejende Del af denne Kapital er Rentens periodiske Bevægelser næsten ubetydelige. Dette gælder f. Eks. alle Slags Obligationslaan og andre Kapitalanbringelser paa langt Sigt, men selv for de almindelige kommercielle Laan varierer Renten næppe mere end 2 %, og kun for saakaldte „call-loans“ er der en stor Spændvidde mellem de højeste og laveste Rentesatser, men i Forhold til de samlede udlaante Kapitaler drejer det sig her om ubetydelige Beløb, hvorfor disse stærkt svingende Satser er uden synderlig Betydning. De Svingninger paa 2 %, der kan konstateres for den store Gruppe af kommercielle Laan, kan heller ikke tillægges nogen synderlig Betydning, da Driftsregnskaberne viser, at Renten af laant Kapital almindeligvis kun udgør en meget ringe Del af Omkostningerne.

Over for denne Betragtning er der Anledning til at gøre gældende, at bortset fra Spørgsmaalet om, hvorvidt der i denne Forbindelse er Anledning til at drage nogen Skillelinje mellem „laant“ og „ikke laant“ Kapital, er det dog i hvert Fald givet, at varierende Rentesatser er uden Betydning med Hensyn til den allerede investerede Kapital. Der vil derfor heller ikke være Anledning til at veje den varierende Rentes Betydning efter „Laanekapitalen“s forskellige Størrelse i de forskellige Anbringelser.

Det er kun ved nye Investeringer, at den varierende Rentesats har Betydning, men her maa den til Gengæld antages at virke ligefuldt, hvad enten man selv juridisk set er i Besiddelse af den Kapital, der paataenkes investeret, eller der er Tale om at stifte Laan. Men dernæst synes Forf. ganske at overse, at de tilsyneladende saa smaa Variationer, som f. Eks.

Renteudbyttet af Obligationer er underkastet, meget vel reelt set kan være — og ogsaa ofte er — meget store, idet Bevægelserne i Obligationskurserne under Hensyn til Renten for korte Laan varierer stærkere end de burde, fordi den Tid, hvori den unormalt høje eller lave Sats gælder, overvurderes. Forf. synes i det hele at glemme, at en Forandring i Obligationskursen eller i Rentesatsen for lange Laan ikke varer en kort Tid, som f. Eks. en stærk Ændring af Diskontoen, men saa længe det paagældende Laan eksisterer, og at Bevægelserne i Renten af saadanne Laan derfor ikke umiddelbart kan sammenlignes med Renten af korte Laan. Lignende Kritik kan rettes mod Forf.s Bemærkning om de saakaldte kommercielle Laan (Kassekredit, Kontokurant o. lign.). Det er muligt, at Bankerne ikke finder Anledning tit at forhøje Renten over for deres Kunder, idet de maaske derved vilde bringe dem i en for Bankerne selv farlig Vanskelighed, men det afgørende for Rentefodens Betydning for Konjunkturbevægelserne ligger heller ikke heri, men derimod i, at Udlaan til nye Kunder kun finder Sted under skærpede Betingelser; paa disses Art nævner Forf. selv Eksempler.

Men naar dette er Tilfældet, kan man dog ikke paa Grundlag af Rentens nominelle Højde ved de forskellige Udlaan sige noget om Diskontoens Betydning for Bevægelserne i det økonomiske Livs Omfang. Hvis den kvantitative Økonomi er en saadan Slave af Tallene, at den ikke engang undersøger Karakteren af de Fænomener, hvis Talværdi de skal udtrykke, vil den i de fleste Tilfælde komme til fuldkommen falske Resultater.

Havde Forf. med Hensyn til Rentens Betydning istedet for at anføre en Række dels meget unøjagtige dels for Spørgsmaalet irrelevante Taldata, gaaet ud fra, at de økonomiske Dispositioner foretages af normalt fornuftige Mennesker, vilde han være kommet til det Resultat, at i et givet Øjeblik er der en stærk Tendens henimod ensartede reelle Rentesatser i alle Nyanbringelser af Kapital, og en ret Fortolkning af det for Haanden værende Erfaringsmateriale synes at vise, at denne Teori holder Stik, men Bestræbelserne burde været koncentreret paa Opklaringen af dette Punkt.

Endnu et Eksempel paa Forf.s manglende Evne til at lægge Mærke til de bag Tallene liggende faktiske Forhold skal anføres. Forf. finder, at Konkursen under Konjunkturbevægelserne fortrinsvis og i stigende Grad findes blandt de mindre Virksomheder og drager deraf den Slutning, at de

store Virksomheder er bedre ledet. Han glemmer, at Grunden til, at store Virksomheder ikke gaar Konkurs, kan være, at dette ikke er fordelagtigt for deres Kreditorer, og at man derfor træffer en anden Ordning.

Som nævnt anfører Forf. foran i Bogen et Citat efter Sir William Petty:

„The Method I take to do this is not yet very usual, for instead of using only Comparative and Superlative words, and Intellectual Arguments, I have taken the course (as a Specimen of the Political Arithmetick I have long aimed at) to express myself in Number, Weight, and Measure“.

Forf. har gjort sig dette til Motto for sit Arbejde. Jeg vil slutte med at anføre følgende Citat efter Westergaard¹⁾ om Petty og de andre politiske Aritmetikere:

„Man kan ikke undre sig over, at naar der først havde aabnet sig et frugtbart Omraade for Forskningen, ved Benyttelsen af numeriske Iagttagelser, maatte Indbildningskraften faa meget Raaderum. Hvad var naturligere, end at man kom til at overdrive Rækkevidden af de nye Undersøgelser. Først senere kunde man naa saa vidt, at man undgik Overdrivelse og fastslog Iagttagelsernes sande Værdi. Petty, der synes at have haft en livlig Indbildningskraft, blev i hvert Fald af den nye Diciplin fristet til at foretage en Mængde Beregninger, der svævede i Luften“.

Disse Bemærkninger er en særdeles træffende Karakteristik af det foreliggende Værk.

Jørgen Pedersen.

Dr. KARL IHRIG: *Internationale Statistik der Genossenschaften.* (Veröffentlichung der Ungarischen Gesellschaft für Statistik, Nr. 5). Verlag Struppe & Winckler. Berlin 1928. 298 S. Pris 16 Mk.

Det foreliggende Værk har til Opgave at fastlægge Rammerne for en international Statistik om Kooperationen, idet kun en saadan Statistik muliggør en Sammenligning mellem de forskellige Lande med Hensyn til Bevægelsens Udbredelse. I den første Trediedel af Bogen gives en — noget bred — Fremstilling af Statistikens Formaal for Kooperationen og de Midler,

¹⁾ Harald Westergaard: *Statistikens Teori i Grundtræk.* 2. Udg. S. 29.